

ضرورت بازخوانی مکتب هنر رضوی در پژوهش های هنری

ریحانه موسوی

همایش «هم اندیشی ملی بازخوانی مفهومی مکتب هنر رضوی» در روزهای چهارشنبه و پنجشنبه از سوی مؤسسه آفرینش های هنری آستان قدس رضوی در سازمان علمی و فرهنگی آستان قدس رضوی برگزار شد و اساتید مطرح کشور به موضوعاتی چون «زیبایی شناسی مکتب هنر رضوی با تأکید بر مناظرات و سیره امام رضا (ع)»، «روش شناسی مطالعات معطوف به هنر رضوی»، «بررسی مطالعات بین المللی و منطقی ای در زمینه هنر رضوی»، «مبانی نظری هنر دوره اسلامی و حضرت رضا (ع)»، و «تجلی هنر رضوی در معماری و هنر رضوی پرتویی از مکتب شیعی» پرداختند. بخش اول این گزارش روز پنجشنبه هفته گذشته منتشر شد. (کد را اسکن کنید) آنچه می خوانید بخش دوم آن است.

امام رضا (ع)، منشا مکتب هنر رضوی

ایرج داداشی، عضو هیئت علمی دانشگاه هنر، با بررسی «نسبت معارف و فرهنگ رضوی با مکتب هنر رضوی» به ابعاد مختلف این مکتب با محوریت قرآن کریم، معماری حرم رضوی و زبان هنر در مناظرات اشاره و بر ضرورت بازخوانی این مکتب در پژوهش های هنری تأکید کرد.

وی با اشاره به اینکه ضرورت طرح مکتب هنر رضوی موضوع مهمی برای تحقیق و بررسی است، بیان کرد: اصطلاحاتی مانند «جنبش»، «سبک» و «مکتب» در گستره پژوهش های هنر رایج بوده و معنای خاصی را در خود جای داده است. بنابراین باید توجه داشته باشیم که در طرح بحث از مکتب هنر رضوی، باید به کدامین وجه توجه کنیم. نخستین موضوعی که در مرحله اول به ذهن ما می رسد و وجود خود حضرت رضا (ع) به عنوان منشأ یک مکتب است، زیرا امام رضا (ع) مکتب حکمی را دارا هستند که می توان از آن با عنوان مکتب هنر رضوی یاد کرد. این استاد دانشگاه افزود: یکی دیگر از موضوعاتی که درباره وجود مقدس امام رضا (ع) مطرح است، زبان خاصی است که ضامن آهود در بیان حقایق الهی و تحقق حیات طیبه انسانی برای هدایت جامعه بشری به کار گرفته اند، از این رو باید این موضوع، از منظر زیبایی شناسی بررسی شود و به مناظرات امام رضا (ع) به طور ویژه ای پرداخته شود. وی رسیدن به وجود حضرت رضا (ع) به عنوان منشأ مکتب را، نگارش قرآن کریم به مثابه هنر قدسی بیان کرد و ادامه داد: هنگامی که به نمونه های این کتاب توجه می شود، زیبایی خاصی مشاهده می شود و پژوهش در همین موضوع می تواند برای حکمت هنر رضوی کارآمد باشد.

استاد یار گروه پژوهش دانشگاه هنر بیان کرد: علاوه بر این موارد بناهای معماری به مثابه آیین، فرهنگ و تمدن، و به ویژه حرم مطهر رضوی بسیار تأثیرگذار هستند و می توان در زمینه تأمل کرد. زیرا نحوه گسترش حرم، کاشی کاری، بسط و اندازه آن منبع پژوهش است.

لزوم منبع شناسی هنر رضوی

در ادامه آیین نشست ها، محمد خزائی، استاد گرافیک دانشگاه تربیت مدرس تهران، به میحت «منبع شناسی هنر رضوی» پرداخت و با تأکید بر لزوم استفاده از منابع مرسوم و بررسی موضوعات ثانوی برای ارزش پیدا کردن کار علمی، گفت: برای پیدایش اطلاعات، منابع مختلفی وجود دارد که بسته به موضوع و هدف پژوهش باید از آن ها استفاده کرد. یکی از موضوعاتی که با هماهنگی شده، در زمینه پژوهش بر روی وجود هنر رضوی است. بدیهی است که شناخت هنر رضوی، نیازمند تحقیق بیشتر در حوزه های گوناگون است.

وی حدیث، عرفان اسلامی، ادبیات و شعر، تاریخ، نجوم، ادبیات عامه و قصه، سفرنامه ها، فال نامه ها و عکس را از منابع مهم برای شناخت هنر رضوی برشمرد و گفت: در میان این منابع، شواهد مهمی برای درک هنر رضوی به ویژه نماد های متافیزیکی و مذهبی وجود دارد. مثال ها در کنار شواهد، معنای درخور توجهی از درک و فهم مضامین دینی را در هنر رضوی القا می کنند. یکی از مثال ها و نمادهایی که در حرم مطهر رضوی مشاهده می شود و برای شناخت هنر رضوی مؤثر است؛ محراب های حرم هستند. محراب های حرم مطهر رضوی بر اساس عدد هشت طراحی شده و در هر محراب، هشت محراب با طراحی و نقاشی های گوناگون جای داده شده است. همچنین پل ها، نقاشی ها، تصویرها، کاشی کاری ها و آینه کاری ها در حرم مطهر رضوی نمادهای مختلفی از فرهنگ هنری رضوی محسوب می شود.

محمد خزایی در پایان اظهار کرد: در حوزه هنر رضوی باید تمام دوره های تاریخی بررسی شود، چرا که در دوره های مختلف تاریخی، اقدامات بسیاری در حوزه معماری و هنر اسلامی حرم مطهر رضوی انجام شده است. به طور مثال از احادیث امام رضا (ع) به ویژه حدیث سلسله الذهب در معماری حرم مطهر رضوی بسیار استفاده شده است.

زیبایی شناسی در مکتب هنر رضوی

هادی ربیعی، استاد یار دانشگاه علوم نظری و مطالعات عالی هنر، در باب «زیبایی شناسی مکتب هنر رضوی» بیان کرد: زیبایی شناسی در

سنت رضوی را می توان از منظرهای سمانتیک (معناشناختی)، ارزش شناختی و وجود شناختی بررسی کرد. وی با اشاره به اینکه بسیاری از علمای شیعه، حکما، فیلسوفان، متکلمان، عارفان، فقهای اهل ادب و شاعران متأثر از مکتب رضوی و بر پایه آن آثار مفصلی نگاشته اند، گفت: در میان این آثار، مباحث زیبایی شناسی ارزشمندی مطرح شده است که می توان آن ها را تحلیل و تفسیر کرد.

ربیعی ادامه داد: وقتی از منظر زیبایی شناسی به مطالعه یک اثر می پردازیم باید ابتدا بسنجیم که آیا آن اثر هنری با حقیقت ارتباط دارد یا خیر؟ چرا که بررسی این موضوع توجه به اثر تفکر رایج آن دوران را بررسی می کند. وی اظهار کرد: هنرمندان شیعه متأثر از سیره و سنت رضوی، آثار مختلفی در حوزه های معماری، موسیقی، ادبیات و شهر، هنرهای نمایشی، هنرهای تجسمی و صنایع دستی خلق کرده اند که بسیاری از این آثار در جای جای حرم مطهر رضوی نمود دارد. برای همین نیاز است که دوره های مختلف تاریخی را نیز بررسی کرد.

هنر رضوی، پرتویی از مکتب شیعی

علی اصغر فهیمی فر، عضو هیئت علمی دانشکده صداوسیما نیز در این برنامه به موضوع «هنر رضوی پرتویی از مکتب شیعی» پرداخت و بیان کرد: ما از هنری که حول موضوع امام رضا (ع) است، با عنوان «مکتب

نام می بریم.

وی افزود: شاید نتوان نام آثاری که تاکنون خلق شده اند را مکتب نهاد، زیرا ارتباط آن با مکتب شیعه مشخص نخواهد شد. اگر بپذیریم که تشیع توانسته در طول تاریخ خود یک مکتب هنری تأسیس کند، باید این سؤال را مطرح کرد که چه نسبتی با مکتب هنر اسلامی خواهد داشت؟

فهیمی فر یادآور شد: برخی افراد اعتقاد دارند که در حوزه هنر اسلامی، چیزی به نام مکتب به عنوان یک سازه زیبایی شناسی که قابل تسری به همه آثار باشد، وجود ندارد.

وی مکتب را عبارت از جهان بینی، یک تفکر منسجم و فلسفه ای که در آثار هنری ظهور پیدا کرده است، دانست و افزود: وقتی ما یک اثر هنری را بررسی می کنیم، باید بتوانیم شگرد، زبان و ویژگی های

زیبایی شناختی آن را به دیدگاه های فکری ارجاع دهیم و به بیان دیگر، دیدگاه های فکری باید مقوم آن تکنیک ها باشند. فهیمی فر دلیل تفاوت بین آثار هنری و سبک ها را خاستگاه متفاوت آن ها بیان کرد و ادامه داد: زیبایی صفت وجود است؛ یعنی وقتی از زیبایی صحبت می کنیم، در سلسله مراتب به مقوم وجود و به آفرینش گر وجود خداوند می رسیم. این استاد دانشگاه افزود: وقتی محتوا، یک فرم دارد، در قابلیت های آن فرم مانند زبان، نقاشی، شعر، داستان و فیلم متخیر می شود. اسلام، دین با شیعه، خاستگاه فرهنگی و زیرساخت این روز است، یعنی محتوای که فرم خود را تعیین می کند. ما برای اینکه بتوانیم قبل از مکتب هنر رضوی به مکتب هنر شیعه قائل شویم، باید ببینیم که تفکر شیعه چه تشابهاتی با مکتب اهل تسنن دارد و از خود سؤال کنیم که مؤلفه های تفکر شیعه، چه نسبتی با هنر دارد. وی در پایان بیان کرد: اگر بتوانیم مباحثی مانند هنر، سینما، ادبیات، شعر و معماری را به ویژه در حوزه ملی نقد کنیم، کم کم ظهور مکتب هنری شیعی انقلاب را خواهیم دید.

ضرورت مفهوم سازی در هنر رضوی

همچنین سمانه رستم بیگی، استادیار گروه پژوهش هنر دانشگاه هنر ایران، در این رویداد بیان کرد: مفهوم سازی و تعریف در هنر رضوی هنوز یکی از غده های پژوهشگران است. وحدت در موضوع هنر مقدس

و به ویژه هنری که وابسته به هنر اسلامی است، مهم ترین عامل دربردارنده هر ایدئولوژی الهی به شمار می رود.

رستم بیگی با بیان اینکه بی گمان روحانیت و معنویت در ذات خود مستقل از صورت است، اظهار کرد: آنگاه که از هنر معنوی سخن به میان می آید، در واقع به فضایی اشاره دارد که در آن بستری فراهم شده تا مفهومی معنوی به صورت چرخه ای مداوم، به واسطه فمفاهم ای مشترک میان مخاطب و آفریننده در حال شکل گیری و بروز به اشکال مختلف باشد.

وی بیان کرد: بی شک موضوع هنر رضوی به واسطه تاریخچه آن مطالعات تاریخی را می طلبد. اما به دلیل تأثیرگذاری زیاد این مکان مقدس و هنر معنوی وابسته به آن بر روی مخاطبان عام و خاص که همان هنرمندان هستند، لزوم استفاده از یکی از جدیدترین روش های

مطالعاتی مباحث کیفی، یعنی مطالعات زمینه ای را توجه می کند.

سفر زیارتی، تجربه ای معنوی و زیباشناختی

محمد رضا میردی، عضو هیئت علمی دانشگاه هنر، در این نشست بیان کرد: زیارت، سنت دیرینه است که در گستره وسیعی از فرهنگ ها و ادیان وجود داشته و همچنان در جهان مدرن، زائران بسیاری جوینده

سفرهای معنوی هستند. سفر زیارتی، هم تجربه معنوی و هم تجربه زیباشناختی و هم فرصتی برای درون نگری است. وی افزود: گزارش های متعددی از سفر زیارتی شاهان ثبت شده است، چنین گزارش هایی بر نگارش مکتوب سفر تمرکز دارند در حالی که برخی گزارش های سفر تجسمی و تصویری بوده است. مانند طومارهای زیارتی که پیشینه طولانی در ثبت تجسمی سفرهای زیارتی دارد.

این پژوهشگر افزود: حدود دوسال پیش، از طرف زائری هندی طومار تصویری از سفر مکه تا مشهد به آستان قدس هدیه داده شد. این طومار شامل تصاویر، نقوش، تذهیب و خوش نویسی از گزارش و گواهی سفر است. اگر این طومار که در مرکز اسناد آستان قدس نگهداری می شود، در اختیار تیم پژوهشی دانشگاه هنر قرار گیرد، می تواند از جمله نمونه تحلیل و بررسی فرهنگ بصری رضوی باشد.

موقوفات آستان قدس، امکانی برای تاریخ نگاری هنر

سید امیر کوشه ای، استاد تاریخ هنر دانشگاه هنر ایران، «تراث موقوفات آستان قدس رضوی به مثابه امکانی برای تاریخ نگاری هنر دوره اسلامی» را مبنای بحث خود قرار داد و بیان کرد: آنچه ما به عنوان رشته «هنر اسلامی» می شناسیم، تلاشی است که از اواخر سده نوزدهم عموماً از جانب غربی ها صورت گرفته، تا این رشته سروسامان پیدا کند. اما اتفاقی که رخ داده این است که دوربین آن ها خارج از تجربه تمدنی ما بوده است. وی با بیان اینکه محوریت قرآن کریم در تمدن مسلمانان، در کتاب های تاریخ هنر اسلامی به حاشیه رفته است، گفت: اگر نگاهی به سنت هنر دوره اسلامی بیندازیم، می بینیم در روم، آسیای جنوب شرقی و... «خط» را در آثار هنری داریم، اما در هیچ تمدنی به اندازه مسلمانان. «خط» جزو آثار هنری نیست. این استاد دانشگاه با ارائه پیشنهادی مبنی بر نگارش تاریخ هنر اسلامی مبتنی بر آثار و میراثی که به نحوی با امام رضا (ع) در ارتباط است، بیان کرد: اگر این اتفاق رخ دهد، هر یک از هنرها کار خود را انجام خواهند داد و دیگر نیاز نیست تزئین و خوش نویسی در حاشیه نقاشی و نگارگری قرار بگیرد.

تجلی هنر رضوی در مهارتی

محمود ارژمند، عضو هیئت علمی دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر ایران، با بررسی «تجلی هنر رضوی در معماری» گفت: تمام هنرهای ما از گذشته تاکنون کاربردی بوده و هنر غیر کاربردی نداریم.

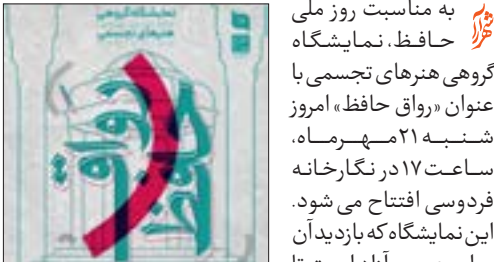

معماری نیز جنبه کاربردی دارد، یعنی نمی توانیم درباره معماری صحبت کنیم، اما به مصادیق آن اشاره نکنیم. اگر می خواهیم به نظریه ای برسیم، باید منطقی با مصادیق باشد.

وی با بیان اینکه آنچه تاکنون در هنر اسلامی به آن اشاره کرده ایم، حرف هایی بوده که سنت گرایان بیان کرده اند، ابراز کرد: سخنان سنت گرایان خوب است، اما مشکلی که ما به عنوان دانشجویان معماری با آن داشتیم، این بود که بسیاری از صحبت های آنان منطقی با تمام مصادیق معماری نیست. مثلاً سخنان آن ها درباره مسجد است، اما همه هنر معماری مربوط به مسجد نیست. کسانی که این نظریات را تدوین می کردند، معمار نبودند و نمی توانستند نظریه مناسب با آن تنظیم کنند.

ارژمند با اشاره به اینکه همیشه در آثار هنری ما، نسبتی بین صورت و مضمون وجود دارد، مطرح کرد: کلی ترین تعریفی که می توان از معماری ارائه داد، این است که محتوای آن زندگی است. این تعریف دایره وسیعی را در نظر دارد، اما تمام ابعاد زندگی ملموس نیست و بخش های ناملموس نیز دارد. اگر با این دیدگاه هنر رضوی را مطرح کنیم، مشخص است که ما فقط به دنبال این نیستیم تا به زیارتگاه و مسجد بنگریم، بلکه باید ببینیم چگونه از آن ها بهره برداری می شود و به عبارت بهتر زندگی جاری در آثار معماری چیست.

افتتاح «رواق حافظ» در نگارخانه فردوسی

به مناسبت روز ملی حافظ، نمایشگاه گروهی هنرهای تجسمی با عنوان «رواق حافظ» امروز شبه ۲۱ مهرماه، ساعت ۱۷ در نگارخانه فردوسی افتتاح می شود.

این نمایشگاه که بازدید آن برای عموم آزاد است تا ۲۵ مهرماه از ساعت ۱۷ تا ۲۰ در این نگارخانه واقع در فرهنگ سرای جهاد دانشگاهی مشهد برپاست.

«اسرار ازل» در نگارخانه رضوان

نمایشگاه خوش نویسی پیشکسوتان، استادان و مدرسان انجمن خوش نویسان مشهد با عنوان «اسرار ازل» امروز شبه ۲۱ مهرماه، ساعت ۱۷ در نگارخانه رضوان افتتاح می شود.

این نمایشگاه تا پنجشنبه ۲۶ مهرماه از ساعت ۹ صبح تا ۱۳ و ۱۶ تا ۱۹ در این نگارخانه ادامه خواهد داشت.

تماشاخانه

نمایش کودک روی صحنه فرهنگ سرای ترافیک

تئاتر طنز و موزیکال «ما به قهرمان نیاز داریم» به نویسندگی و کارگردانی رحمان سروری از شب گذشته ساعت ۱۹ در فرهنگ سرای ترافیک اجراهای خود را آغاز کرده است. در این نمایش که ویژه کودک و نوجوان اجرا می شود، مهری شمس، رحمان سروری، فاطمه بختیاری، رضا جنگ آزما، نسیم خیری، سید مسیح آل داوود، ملیحه بااخانی، سمیه کرمانی، سارا خیری، سهراب ترابی، عسل جنگ آزما، الناز آسیایی، یلدا مدنی و عرفان آل داوود بازی می کنند.

اخبار هنری مشهد

عصر داوود کیانیان امروز برنامه می شود

برنامه عصر استاد داوود کیانیان، نمایشنامه نویس، کارگردان، پژوهشگر و مدرس پیشکسوت تئاتر مشهد توسط مؤسسه فرهنگی هنری خراسان امروز شبه ۲۱ مهرماه، ساعت ۱۷:۳۰ در تالار فردوسی واقع در فرهنگ سرای فردوسی برگزار می شود.

همچنین داوود کیانیان در نشست انتقال تجربه، بیش از نیم قرن تجربه خود را در عرصه تئاتر به ویژه در گروه تئاتر پارت و فعالیت های صنفی و انجمن های تخصصی و فعالیت در عرصه تئاتر بیان خواهد کرد. این نشست امروز شبه، ساعت ۱۰ صبح، در تالار تلاش جدید (واقع در مجتمع فرهنگی و ورزشی اداره کار) برگزار می شود.

در ادامه برنامه های داوود کیانیان در مشهد، نشست این هنرمند پیشکسوت روز یکشنبه ۲۲ مهرماه، ساعت ۱۰ با فعالان عرصه تئاتر کودک و نوجوان گفت و گو خواهد کرد.

نتایج بازیابی آثار «سودای عشق» اعلام شد

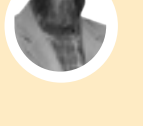

هیئت بازیابی پانزدهمین جشنواره استانی تئاتر «سودای عشق» نتایج بازیابی آثار صحنه ای و خیابانی جشنواره تئاتر استانی بسپار را معرفی کردند. به گزارش شهرازاد نمایش، به کارگردانی قاسم حقیقی، «لیلا» به کارگردانی امیرحسین مرادی، «آیه» به کارگردانی محسن مسعودی فر، «صفرترین نقطه مرزی» به کارگردانی حلیمه خاکسار، «پیوند خونی» به کارگردانی مهرداد حسامی، «چه کسی جنگ را آغاز کرد» به کارگردانی یاسر موسی پور، «مورگانیت» به کارگردانی سجاد تاجیک، «افسانه» به کارگردانی جواد فتاحی، «از آبادان تا بغداد» به کارگردانی جواد خاکسار، «۱۳۰۲» به کارگردانی امیررستگار، «شابلون» به کارگردانی نوید اسدیان، «از دیار باقی» به کارگردانی اصغر لشکری و «کاوه» به کارگردانی محمد هاشمیا به این جشنواره راه یافتند.

همچنین نمایش های خیابانی «آب و آتش» به کارگردانی هادی عبداللهی، «صدای انفجار» به کارگردانی محمدرضا بااخانی، «پستچی» به کارگردانی مسعود رشیدی، «سی و چهارسال» به کارگردانی حسین مهرکام، «نام گذاری» به کارگردانی از حسن عنایت پور، نمایش «صدگل» به کارگردانی علیرضا صنعتی، خمیس به کارگردانی عباس توحیدی، «آدم های درجه ۲» به کارگردانی عبدالحکیم مشورنی، «البوم» به کارگردانی حسن قادری، «پرفورمنس یک خاطره» به کارگردانی وحید ممیزی، «به معنای انسان» به کارگردانی محمدرضا داوودی، «جهادگر» به کارگردانی دانیال راستین و «روایای نیمه شب» به کارگردانی حمید ابری از آثار راه یافته به این جشنواره است.

رشد مکتب هنر رضوی در مسیر سه ساله اش

امیرمهدی حکیمی، مدیرعامل مؤسسه آفرینش های هنری آستان قدس رضوی، نیز در اختتامیه این همایش بیان کرد: اگر مکتب هنر رضوی در مسیر سه ساله خود خوب پیش رفته،

رشد مکتب هنر رضوی در مسیر سه ساله اش

امیرمهدی حکیمی، مدیرعامل مؤسسه آفرینش های هنری آستان قدس رضوی، نیز در اختتامیه این همایش بیان کرد: اگر مکتب هنر رضوی در مسیر سه ساله خود خوب پیش رفته،

در مراسم اختتامیه دومین همایش «هم اندیشی ملی بازخوانی مفهومی مکتب هنر رضوی» بیان شد

دایرةالمعارف هنر حرم رضوی در دست تدوین

مراسم اختتامیه دومین همایش «هم اندیشی ملی بازخوانی مفهومی مکتب هنر رضوی» روز پنجشنبه، ۱۹ مهرماه در سازمان علمی و فرهنگی آستان قدس رضوی برگزار شد.

مکتب هنر رضوی، یعنی مهر

محمد رضا حسنا بی، رئیس دانشگاه هنر ایران، در مراسم اختتامیه این رویداد بیان کرد: اولین روزی که نام مکتب هنر رضوی را به میان آوردیم، من گفتم نام آن به اختصار «مهر» است. برایم جالب بود که مهر، شمس، خورشید و امام رضا (ع) است. وی اظهار کرد: در این همایش دوروزه هنرمندان، مکتب هنر رضوی را بسط دادند.

امام رضا (ع) نیز فرموده اند که همین کار را انجام دهید. من نام این بحث را «حضور» می گذارم که در مقابل غفلت قرار دارد. همه ما می دانیم امام حاضر است، اما ما غافل هستیم. حاضر بودن امام، شاخصه هنر شیعی است که امام رضا (ع) به طور سمبلیک بحث این برنامه دوروزه بود.

مکتب هنر رضوی پذیرای نقدهای سازنده

محمد جواد استادی، مشاور مدیرعامل مؤسسه آفرینش های هنری آستان قدس رضوی و مشاور کلان پروژه مکتب هنر رضوی نیز در آیین اختتامیه، طرح نقد در این گونه رویدادها را با دیدگاه های موافق و مخالف همراه دانست و افزود: ما از هر نقدی که به توسعه این ایده کمک کند، استقبال می کنیم.

وی ادامه داد: تولید آستان قدس رضوی تکلیفی مبنی بر دنبال کردن موضوع مکتب هنر رضوی توسط مؤسسه آفرینش های هنری را اعلام کرد. در این راستا دریافت دیدگاه های اندیشمندان خارج از کشور در این حوزه و همچنین همکاری با دانشگاه هنر ایران را در طی چند ماه داشته ایم.

شنبه ۲۱ مهرماه ۱۳۹۸ ساعت ۸:۴۴

SHAHROOZ NEWS

عکس: امیر حسنا بی